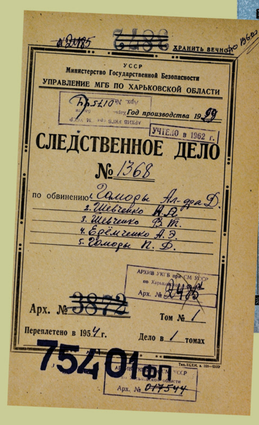

Наростання опору
1927–1929

Центром опору більшовицькій політиці завжди було українське село. Зумисне знецінення сільськогосподарської продукції, насильницька колективізація та розкуркулення зустрічали активний опір українських селян.

У 1927 р. набув масового характеру рух за створення в Україні «Селянської спілки» – організації для відстоювання інтересів селян, що викликало особливе занепокоєння влади. За даними ОҐПУ по Україні було зафіксовано 478 виступів з вимогами створити «Селянські спілки».

У 1927 р. ОҐПУ в Україні було зафіксовано лише 9 масових виступів, 173 теракти (25 вбивств, 26 замахів на вбивство, 18 підпалів, 104 поранення, побиття, погрози та ін.) та поширення 47 найменувань антирадянських листівок.

Проте перша ж насильницька хлібозаготівельна кампанія і спровокований нею голод, що охопив південні райони України навесні–влітку 1928 р., викликав в українському селі опір владним заходам.

Навесні 1928 р. на півдні України селяни опинились практично перед загрозою голодної смерті. Там відбулося кілька десятків виступів, спрямованих на недопущення вивозу збіжжя. Найпоширенішим методом опору стали демонстрації, у яких активну участь брали жінки. Округами УСРР прокотилася хвиля, за владною термінологією, «баб'ячих демонстрацій», «бабських бунтів» на ґрунті нестачі хліба.

У своїй доповіді на пленумі ЦК КП(б)У в листопаді 1928 р. В. Балицький повідомив, що впродовж року в УСРР відбулося 150 масових селянських виступів.

У 1929 р. опір українського селянства продовжував наростати відповідно до прискорення темпів колективізаційних заходів влади. Лише за перше півріччя ҐПУ зафіксувала 73 масових виступи, 119 випадків поширення антивладних листівок.

Зростання градуса напруги на селі найкраще ілюструє збільшення кількості терористичних актів. Якщо у 1927 р. було здійснено 173 теракти проти представників радянської влади та сільського активу, то за 11 місяців 1928 р. – 351 , а у 1929 р. органами ҐПУ було зафіксовано вже 1437 терактів.

Водночас ОҐПУ у своїх матеріалах з року в рік наголошує, що в Україні поширена антирадянська агітація самостійницького характеру, «пожвавлення старих кадрів української контрреволюції та її емігрантських кіл, що роблять ставку на використання антирадянської діяльності куркульства для організації повстанського руху на національно-шовіністичних засадах».

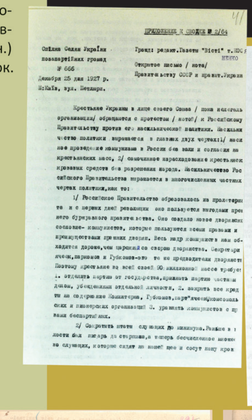

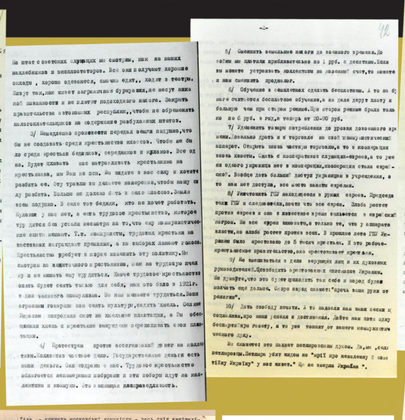

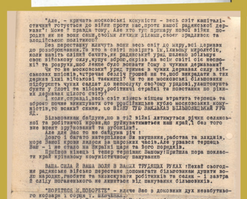

Голова сільради с. Бочкове Вовчанського району (тепер Харківська обл.), поранений «куркулями»

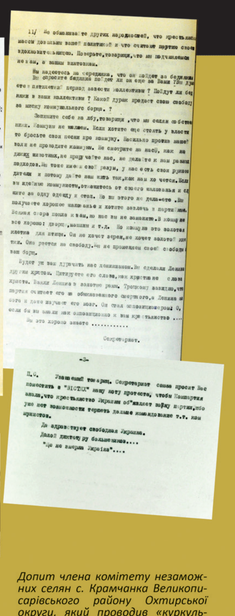

Допит члена комітету незаможних селян с. Крамчанка Великописарівського району Охтирської округи, який проводив «куркульську» агітацію серед селян, 1929 р.

Звернення повстанської організації "Союз боротьби за самостійну Україну", Могилів-Подільська округа, 1928–1929 рр.

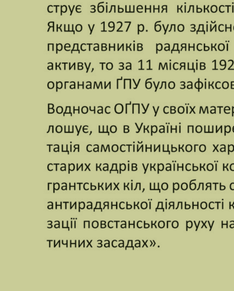

Антирадянські листівки, що поширювались групою неповнолітніх в с. Михайлівка Лозівського району (тепер Харківська область), 1929 р.

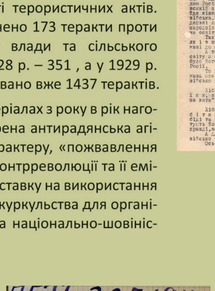

Посмертне фото отамана Пилипа Ващенка у місцевій газеті «Селянські вісті», м. Конотоп, 8 березня 1928 р.

Отаман Лука Клітка – легендарний керівник повстанського руху на Сумщині і Полтавщині. Зі зброєю в руках боровся із більшовиками до середини 1920-х рр. у складі повстанських загонів Греся і Вовка. Був засуджений до смертної кари, заміненої 10-річним ув'язненням. Під час транспортування на Соловки утік із поїзда.

Із 1928 р. продовжив збройну боротьбу із режимом, організувавши повстанський загін, що діяв на території Прилуцької, Роменської та Лубенської округ і прославився відчайдушністю. Кілька разів отамана Клітку затримували, але він завжди утікав з-під варти. Про втечі Клітки місцеві селяни складали легенди, порівнювані із переказами про У. Кармалюка. У 1930 р. створив підпільну організацію, яка охоплювала села 6 районів. В основі програми організації – універсали УНР. Загинув на початку 1930-х рр. в Липоводолинському районі сучасної Сумської області.

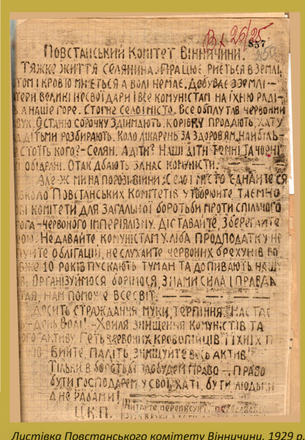

Листівка Повстанського комітету Вінничини, 1929 р.
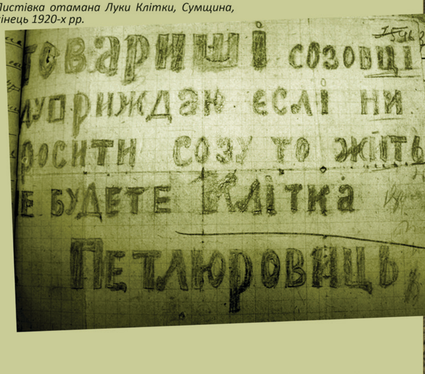
Листівка отамана Луки Клітки, Сумщина, кінець 1920-х рр.